

Братцы мілыя, дзеці Зямлі-маткі маёй!

Вам ахвяруючы працу сваю, мушу з вамі пагаварыць трохі аб нашай долі-нядолі, аб нашым спрадвечным трабле, што мы збольшага ўсё сабой займаемся, а іншыя народы нас ажно гэтак не цікавяць. Я сам калісь думаў, што няма нічога важнейшага за нацыянальнае самаўсведамленьне, але з той пары я шмат дзе быў, шмат чаго бачыў і чытаў і пераканаўся, што без замежнага досьведу нам гэтага не асягнуць.

Вось узяць хоць бы гэткую Славакію. Са жменя таго народу, але ж і яны маюць па-свойму пісанья і друкаванья ксёнжачкі і газэты, і набожныя, і сьмешныя, і сьлёзныя, і гісторыйкі, і баечкі. А пры тым і яны калісь сваю мову «мужыцкай» называлі. А ці ведаем мы штось пра іх? Магчыма, нехта прыгадае, што ў іх файна ў хакей ды ў футбол гуляюць, што Эндзі Ёрхала матка з таткам адтуль паходзяць, што дзясятак гадоў таму папуліст Мэч'яр там быў пры ўладзе, а сёй-той з нашых суайчыньнікаў у Татры на лыжах катацца езьдзіў, дык фотакартачкі з гор паказаць можа. Але ж у вялікай масе нашыя людцы дагэтуль славакаў чэхаславакамі называюць, ад чэхаў не адрозьніваючы. Дык я думаю, што перадусім узаемапазнаваньнем у коле меншых народаў мы асягнем зрухаў і ў сваім самаўсведамленьні.

Але ж вернемся да нашых славакаў. «Славацкая надзея для паняволенай нацыі» — бадай, першая спроба больш-менш грунтоўна паказаць славацкае жыцьцё беларусам, перадусім жыцьцё актуальнае — інтэлектуальнае ды сацыяльна-палітычнае. Мы паспрабавалі паказаць яго з розных бакоў, ды так, каб і самы неабазнаны чытач хутка ўвайшоў у кантэкст славацкай цяпершчыны. Менавіта таму адкрывае нумар рубрыка «Гісторыя», у якой вы знойдзеце, прыкладам, артыкулы аб станаўленьні славацкае ідэнтэчнасьці, славацкае мовы або аб культавым драўляным дойдзітве. Як на мяне, дык вельмі вартыя ўвагі роздумы літаратурнага клясыка і дысыдэнта Дамініка Татаркі, каторыя ён агучыў у інтэрвію Антаніну Ліму яшчэ ў 2-й палове 60-х гадоў — самі пабачыце, што сытуацыі Славакіі тых часоў і Беларусі сучаснай перагукаюцца шмат у чым.

У «Эсэістыцы», улюбёным жанры нашых беларусоў, абавязкова пачытайце выдатныя тэксты Марціна М. Шымэчкі пра ягоны ўласны досьвед рэальнага

сацыялізму або Даніэлы Капітанявай пра такое вострае для ейнай радзімы пытаньне сужыцьця славацкай большасьці і вугорскай меншасьці — у тых рэгіёнах, дзе вугорская меншасьць нават цяпер, пасля дэпартацыяў 40-50-х гадоў, утварае большасьць. Дарэчы, яна ж, Даніэла Капітанява, схавалася і пад псеўданімам Самусь Тале, якім падпісаны цэнтральны тэкст нашага нумару — «Кніга пра пагост». Думаецца мне, прачытаўшы яго, ніхто ня скажа, што нашаю моваю нічога добрага ні сказаць, ні напісаць няможна. Гэтае цвёрджаньне будзе праўдзівым і ў дачыненні перакладу іншых мастацкіх твораў нумару, бо надта ж яны харошыя і дужа розныя. Тут і вытанчаная эротыка Монікі Кампанікавай, і афрыканская містыка Марэка Вадаса, і лёгкі сюррэалізм Паўла Вілікоўскага або вугорскамоўнага Лаяша Грэндэля, і жорсткія пародыі Душана Тарагела, і многа-многа чаго яшчэ. Таксама мы наважыліся зьмясьціць сякія-такія вершыкі: хто іх спадабае, таму дзякуй. А дзеля лепшай арыентацыі ў лябірынтах сучаснай славацкай прозы й паэзіі раім азнаёміцца з агляднымі артыкуламі Марты Соўчкавай і Яна Гавуры, адмыслова напісанымі на нашую замову.

Спэцыяльна для «ARCHE» папрацавалі і аўтары аналітычнага разьдзела: Славамір Андрэвіч разабраў для нас новы моўны закон, а Юрай Маруш'як, палітычны аглядальнік і вялікі сябра зямелькі нашай, — прааналізаваў партыйныя міжусобіцы.

Цьвёрда ўпэўнены, што цікавасьць выклічуць і дзьве гутаркі — з прыгажунямі і малайчынамі Магдай Вашарыявай і Жанэтай Мазініявай.

Хуліганістасьці і пікантнасьці нумару дадаюць фрагмэнты з коміксу аўтарства Душана Тарагела і Ёзэфа Данглара пра Юрая Янашыка — гэткага славацкага Робіна Гуда, веліч і шляхетнасьць якога народная мітатворчасць узьнесла вышэй ад татранскіх пікаў, а таксама літаратурна-кулінарная «кніжка-малышка» Пэтэра Пішціянэка. Публікуючы іх, «ARCHE» імкнецца быць цікавым усім — ад падлеткаў да хатніх гаспадыняў, — але робіць гэта з густам і смакам.

Нарэшце, як гэта заведзена, хачу падзякаваць тым, хто сваёй працай, парадамі ці спрыяньнем дапамог зьявіцца «Славацкай надзеі...». Чэсьць ім вечная і ад жывых людзей і ад бацькавых касьцей. Гэта і ўсе аўтары ды перакладчыкі, гэта і фатографы ды ілюстратары, гэта работнікі, якія шчыравалі над тэхнічным увасабленьнем часопісу. Іх імёны пазначаны на старонках выданьня. Але нельга абысьці бокам яшчэ шэраг асобаў — дарадцаў і пасярэднікаў, — без дапамогі якіх гэты нумар быў бы значна бяднейшы: Калі — ён жа выдавец Каламан Кертэс Багала; выдаўцоў Юрая Гэгера і Ласла Сігеці, Яну Цьвікаву і Пэтэра Шулея; мадэратара і літаратурнага гурмана «Дада» Ёзэфа Надзя; мовазнаўцу Мар'яна Слобаду; нашых кіроўцаў-экскурсаводаў Міхала Тамашка і Янку Тапарчэраву; музычную працаўніцу Бару Шэдзіву; экалагіста і публіцыста Віта Коўржыла; а таксама дудара Мацея Бурачка.

Не пакідайце ж «ARCHE» нашага... Інджой!

Сяргей Сматрычэнка